

פרשת שלח תשפ"ג
כלב בן יפונה

**Dedicated by Avraham Grossbaum for the Yahrzeit (22 Sivan) of
לעיי"נ ברכה בת צבי הירש ע"ה**

במדבר פרק יג

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיְתִירוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָּל נְשִׂיא בָהֶם: (ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֲרֹן עַל פִּי יְקֹנֶק כָּלֶם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: (ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמִטָּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן זִכּוֹר: (ה) לְמִטָּה שְׁמֵעוֹן שְׁפֹט בֶּן חוּרִי: (ו) לְמִטָּה יְהוֹדָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה: (ז) לְמִטָּה יִשָּׁשׁוּר יִגָּאֵל בֶּן יוֹסֵף: (ח) לְמִטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן: (ט) לְמִטָּה בְּנִימִן פִּלְטִי בֶן רְפוּאִי: (י) לְמִטָּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּן סוּדִי: (יא) לְמִטָּה יוֹסֵף לְמִטָּה מְנַשֶּׁה גְּדִי בֶן סוּסִי: (יב) לְמִטָּה דָן עֲמִיָּאֵל בֶּן גַּמְלִי: (יג) לְמִטָּה אֲשֶׁר סִתּוּר בֶּן מִיכָאֵל: (יד) לְמִטָּה נִפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן וּפְסִי: (טו) לְמִטָּה גַּד גְּאוּאֵל בֶּן מְכִי: (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנֶגֶב וְעֲלִיתֶם אֶת הָהָר: (יח) וְרֵאיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֵה הוּא וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עֲלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הֲמַעֲט הוּא אִם רַב: (יט) וְמֵה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא אִם רָעָה וְמֵה הָעָרִים אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהֶן הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים: (כ) וְמֵה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רְזָה הִישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזְקוּתָם וּלְקַחְתָּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִימִים יְמֵי בְּפֹרֵי עֲנָבִים: (כא) וַיַּעֲלוּ וַיְתִירוּ אֶת הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר צֶן עַד רְחֹב לְבַא חֲמַת: (כב) וַיַּעֲלוּ בְּנֶגֶב וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן וְשָׁם אַחִימֵן שִׁשִׁי וְתַלְמִי לִילְדֵי הָעֵנֶק וְחֲבֵרוֹן שָׁבַע שְׁנַיִם נְבִנְתָה לַפְּנִי צֶעֶן מִצְרַיִם: (כג) וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשַׁפְלַן וַיְכַרְתּוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשַׁפּוּל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאָהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמֵן הֲרַמְנִים וּמֵן הַתְּאֵנִים: (כד) לְמַקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוּת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר פָּרְתּוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כה) וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: (כו) וַיַּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּאֲרֹן קִדְשָׁה וַיִּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת פְּרֵי הָאָרֶץ: (כז) וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פְּרִיָּהּ: (כח) אֲפֹס כִּי עַז הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלַת מָאֵד וְגַם יַלְדֵי הָעֵנֶק רָאִינוּ שָׁם: (כט) עֲמַלְק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הֲנֶגֶב וְחִתִּי וְהִיבּוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן: (ל) וַיִּהְיֶה כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיְרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ: (לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ: (לב) וַיִּצְיִאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אַכְלֵת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוּת: (לג) וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִילִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחֲבָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

רש"י

(ב) **שלח לך אנשים** - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר: **שלח לך** - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א, כב) נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר (שם) ותקרבון אלי כלכם וגוי, ומשה נמלך בשכינה. אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגוי, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו: (ג) **על פי ה'** - ברשותו, שלא עכב על ידו: **כלם אנשים** - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו: (טז) **ויקרא משה להושע וגוי** - התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים: (יז) **עלו זה בנגב** - הוא היה הפסולת של ארץ ישראל, שכן דרך התגרים מראין את הפסולת תחלה ואחר כך מראין את השבח: (יח) **את הארץ מה היא** - יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין: **החזק הוא הרפה** - סימן מסר להם, אם בפרזים יושבין, חזקים הם שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין, חלשים הם: (יט) **הבמחנים** - תרגומו הבפצחין כרכין פצחין ופתוחין מאין חומה: **הטובה היא** - במעניות ותהומות טובים ובריאים: (כ) **היש בה עץ** - אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו: **בכורי ענבים** - ימים שהענבים מתבשלין בבכור: (כא) **ממדבר צן עד רחב לבא חמת** - הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גאם, הלכו רוח גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה משה עלו זה בנגב, דרך גבול דרומית מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי. ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית, כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי: (כב) **ויבא עד חברון** - כלב לבדו הלך שם ונשתח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם, וכן הוא אומר (דברים א, לו) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה, וכתוב (שופטים א, כ) ויתנו לכלב את חברון: **שבע שנים נבנתה** - אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול, אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען. ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל, שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים, ואין לך מעולה בכל ארצות כמצרים, שנאמר (בראשית יג, י) כגן ה' כארץ מצרים, וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים, שנאמר (ישעיה ל, ד) כי היו בצוען שריו, והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים: (כג) **זמורה** - שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה: **וישאהו במוט בשנים** - ממשמע שנאמר וישאהו במוט איני יודע שהוא בשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. הא כיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו, כשם שפריה משונה כך עמה משונה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל, (יהושע ד ה) הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו, והקימוה בגלגל. ושקלום רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה. וגמירי, טונא דמדלי אינש על כתפיה, אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמסייעין אותו להרים: (כה) **וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום** - והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה, אלא שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שיגזור עליהם יום לשנה, קצר לפנייהם את הדרך: (כו) **וילכו ויבואו** - מהו וילכו, להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה: **וישיבו אתם דבר** - את משה ואת אהרן:

(כז) **זבת חלב ודבש הוא** - כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו: (כח) **בצרות** - לשון חוזק, ותרגומו כריכוך, לשון בירניות עגולות, ובלשון ארמי כריך עגול: (כט) **עמלק יושב וגו'** - לפי שנכוו בעמלק כבר, הזכירוהו מרגלים כדי לייראם: **על יד הירדן** - יד כמשמעו, אצל הירדן, ולא תוכלו לעבור: (ל) **ויהס כלב** - השתיק את כולם: **אל משה** - לשמוע מה שידבר במשה. צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם. השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, מתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים. שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו: **עלה נעלה** - אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו: **ויהס** - לשון שתיקה, וכן (זכריה ב, יז) הס כל בשר, (עמוס ו, י) הס כי לא להזכיר. כן דרך בני אדם הרוצה לשתק אגודת אנשים אומר הס: (לא) **חזק הוא ממנו** - כביכול כלפי מעלה אמרו: (לב) **אוכלת יושביה** - בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים, והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו: **אנשי מדות** - גדולים וגבוהים וצריך לתת להם מדה, כגון גלית (שמואל א' יז, ד) גבהו שש אמות וזרת, וכן (שמואל ב' כא, כ) איש מדון, (ד"ה א' יא, כג) איש מדה: (לג) **הנפילים** - ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש: **וכן היינו בעיניהם** - שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים: **ענק** - שמעניקים חמה בקומתן:

במדבר פרק י"ד

(א) ויתשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: (ב) וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה לוי מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו: (ג) ולמה יקוק מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: (ד) ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה: (ה) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל: (ו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם: (ז) ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד: (ח) אם חפץ בנו יקוק והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש: (ט) אך ביקוק אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם ויקוק אתנו אל תיראם: (י) ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים וכבוד יקוק נראה באהל מועד אל כל בני ישראל: (יא) ויאמר יקוק אל משה עד אנה ונאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם: (יב) אכפו בדבר ואורשנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו: (יג) ויאמר משה אל יקוק ושמעו מצרים פי העלית בכחך את העם הזה מקרבם: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה יקוק בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה יקוק ועננך עמך עליהם ובעמך עין אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה: (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר: (טז) מבלתי יכלת יקוק להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר: (יז) ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: (יח) יקוק ארץ אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים: (יט) סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה: (כ) ויאמר יקוק סלחתי כדברך: (כא) ואולם חי אני וימלא כבוד יקוק את כל הארץ: (כב) כי כל האנשים הראים את כבודי ואת אתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה: (כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף: (כו) וידבר יקוק אל משה ואל אהרן לאמר: (כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלנות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: (כח) אמר אליהם חי אני נאם יקוק אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: (ל) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכון אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (לא) וטפכם אשר תרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תונאתי: (לה) אני יקוק דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו: (לו) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילנו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (לז) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יקוק: (לח) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: (לט) וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: (מ) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הגנו ועלינו אל המקום אשר אמר יקוק כי חטאנו: (מא) ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי יקוק והוא לא תצלח: (מב) אל תעלו כי אין יקוק בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם: (מג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם וינפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי יקוק ולא יהיה יקוק עמכם: (מד) ויעפלו לעלות אל ראש ההר וזרעו ברית יקוק ומשה לא משו מקרב המחנה: (מה) וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא ויכנסו ויכתו עד החרמה:

רש"י

(א) **כל העדה** - סנהדראות: (ב) **לו מתנו** - הלואי ומתנו: (ד) **נתנה ראש** - כתרנו מנני רישא, נשים עלינו מלך, ורבותינו פירשו לשון עבודה זרה: (ט) **אל תמרדו** - ושוב ואתם אל תיראו: **כי לחמנו הם** - נאכלם כלחם: **סר צלם** - מגינים וחזקים. כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגין עליהם. דבר אחר צלו של המקום סר מעליהם: (י) **לרגום אותם** - את יהושע וכלב: **וכבוד ה'** - העני ירד שם: (יא) **עד אנה** - עד היכן: **ינאצני** - ירגיזוני: **בכל האתות** - בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הבטחתי: (יב) **ואורשנו** - לשון תרוכין. ואם תאמר מה אעשה לשבועת אבות: **ואעשה אתך לגוי גדול** - שאתה מזרעם: (יג-יד) **ושמעו מצרים** - ושמעו את אשר תהרגם: **כי העלית** - כי משמש בלשון אשר, והם ראו אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך, אלא יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם. וזה הוא ואמרו אל יושב הארץ הזאת - כמו על יושב הארץ הזאת. ומה יאמרו עליהם, מה שאמור בסוף הענין, מבלתי יכולת ה', בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה ה' נראה להם, והכל בדרך חבה, ולא הכירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה: (טו) **והמתה את העם הזה כאיש אחד** - פתאום, ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו את שמעך וגו': (טז) **מבלתי יכלת וגו'** - לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים, זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת: **מבלתי יכלת** - מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם: **יכלת**

- שם דבר הוא: (יז) **יגדל נא כח ה'** - לעשות דבורך: **כאשר דברת לאמר** - ומהו הדבור: (יח) **ה' ארך אפים** - לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום מצאו משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים. אמר לו לצדיקים. אמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים. אמר לו רשעים יאבדו. אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שתצטרך לדבר. כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים התפלל משה לפניו בארך אפים, אמר לו הקדוש ברוך הוא והלא אמרת לי לצדיקים. אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים: **ונקה** - לשבים: **לא ינקה** - לשאינן שבים: (כ) **כדברך** - בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה': (כא) **ואולם** - כמו אבל זאת אעשה להם: **חי אני** - לשון שבועה. כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ, כך אקיים להם, כי כל האנשים הרואים וגו' אם יראו את הארץ. הרי זה מקרא מסורס, חי אני כי כל האנשים אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ, שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת ה' להביאם, שלא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באיחור ארבעים שנה מעט מעט: (כב) **וינסו** - כמשמעו: **זה עשר פעמים** - שנים בים שנים במן ושנים בשליו וכו', כדאיתא במס' ערכין (טו א): (כג) **אם יראו** - לא יראו: **לא יראוה** - לא יראו את הארץ: (כד) **רוח אחרת** - שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר, אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר (לעיל יג ל) ויהס כלב, שהיו סבורים שיאמר כמותם, זהו שנאמר בספר (יהושע יד ז) ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי, ולא כאשר עם פי: **וימלא אחרי** - וימלא את לבו אחרי וזה מקרא קצר: **אשר בא שמה** - חברון תנתן לו: **יורשנה** - כתרגומו יתרכינה, יורישו את הענקים ואת העם אשר בה, ואין לתרגמו יירתינה, אלא במקום יירשנה: (כה) **והעמלקי וגו'** - אם תלכו שם יהרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם: **מחר פנו** - לאחורכם וסעו לכם וגו': (כו) **לעדה הרעה וגו'** - אלו המרגלים, מכאן לעדה שהיא עשרה: **אשר המה מלינים** - את ישראל עלי: **את תלנות בני ישראל אשר המה מלינים** - המרגלים מלינים אותם עלי שמעתי: (כז) **חי אני** - לשון שבועה: **אם לא וגו' כן אעשה** - כביכול איני חי: **כאשר דברתם** - שבקשתם ממני או במדבר הזה לו מתנו (פסוק ב): (כט) **וכל פקדיכם לכל מספרכם** - כל הנמנה לכל מספר, שאתם נמנין בו, כגון לצאת ולבא לצבא ולתת שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו, ואלו הן מבין כ' שנה וגו', להוציא שבטו של לוי שאין פקודיהם מבין עשרים: (לב) **ופגריכם אתם** - כתרגומו לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ ובקש לומר ואתם תמותו, נופל לשון זה כאן לומר אתם: (לג) **ארבעים שנה** - לא מת אחד מהם פחות מבין שישים, לכך נגזר ארבעים, כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל שישים. ושנה ראשונה היתה בכלל, ואף על פי שקדמה לשלוח המרגלים, לפי שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם, וזהו שנאמר (שמות לב, לד) וביום פקדי, במרגלים, ופקדתי עליהם חטאתם, ואף כאן נא' תשאו את עונותיכם, ולא עונתכם, שתי עונות של עגל ושל תלונה. וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה ככולה, וכשנכנסו לשנת שישים מתו אותם של בני עשרים: **ונשאו את זנותיכם** - כתרגומו ויקבלון ית חוביכון: (לד) **את תנואתי** - שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנואה לשון הסרה, כמו (במדבר ל, ו) כי הניא אביה אותה: (לו) **וישבו וילינו עליו** - וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו. כל הוצאת דבה לשון חינוך דברים, שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו, כמו (שה"ש ז, י) דובב שפתי ישנים. וישנה לטובה וישנה לרעה, לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה, שיש דבה שהיא טובה: **דבה** - פרלדי"ץ בלע"ז [לשון הרע]: (לז) **במגפה לפני ה'** - באותה מיתה ההגונה להם מדה כנגד מדה. הם חטאו בלשון, ונשתרבו לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך טבורם, לכך נאמר במגפה ולא במגפה, וזהו לפני ה', באותה הראויה להם על פי מדותיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא מודד מדה כנגד מדה: (לח) **ויהושע וכלב חיו וגו'** - מה תלמוד לומר חיו מן האנשים ההם, אלא מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים: (מ) **אל ראש ההר** - והוא הדרך העולה לארץ ישראל: **הננו ועלינו אל המקום** - לארץ ישראל: **אשר אמר ה'** - לתתה לנו שם נעלה: **כי חטאנו** - על אשר אמרנו הלא טוב לנו שוב מצרימה: (מא) **והוא לא תצלה** - זו שאתם עושין לא תצלה: (מג) **כי על כן שבתם** - כלומר כי זאת תבא לכם על אשר שבתם וגו': (מד) **ויעפלו** - לשון חוזק וכן (חבקוק ב, ד) הנה עפלה. אינגרי"ש בלע"ז [עזי רוח] לשון עזות, וכן (מיכה ד, ח) עופל בת ציון, (ישעיה לב, יד) עופל ובחן. ומדרש תנחומא מפרשו לשון אופל, הלכו חשכים שלא ברשות: (מה) **ויכתום** - כמו (דברים ט, כא) ואכות אותו טחון, מכה אחר מכה: **עד החרמה** - שם המקום נקרא על שם המאורע:

דברים פרק א

(לד) וישמע יקוק את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: (לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם: (לו) זולתי קלב בן יפנה הוא יראנה וְלוֹ אֶתְנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אֶחָרֵי יְקוֹק: (לז) גם בי התאנף יקוק בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם: (לח) יהושע בן נון העמיד לפניהם הוא גבא שמה אתו חזק פי הוא ינחלנה את ישראל:

רש"י

(לו) **אשר דרך בה** - חברון, שנאמר (במדבר יג, כב) ויבא עד חברון: (לז) **התאנף** - נתמלא רוגז: